

COĞRAFYANIN KARAMANOĞULLARI'NIN SİYASİ HAYATINA ETKİSİ

INFLUENCE OF GEOGRAPHY ON THE POLITICAL LIFE OF KARAMANIDS

Mutlu ADAK*

Öz

Araştırma sahamızı Karamanoğulları'nın uzun yıllar başkentliğini yapmış Larendede (Karaman) ve Ermenek ile Mut, Alanya ilçelerinin yer aldığı çevre ilçeler oluşturmaktadır. Karamanoğulları kömür ticareti ile uğraşan bir Türkmen olan Nureddin Sofi'nin liderliğinde Larendede ve Ermenek çevresinde beyliğin temellerini atmıştır.

Karamanoğulları, Anadolu'da Karaman (Larendede) ve Ermenek çevresinde 1262'de beylik olarak kurulmuş ve 1483'e kadar varlığını sürdürmüştür. Kendilerini Anadolu Selçukluları'nın mirasçısı olarak gören Karamanlılar, Moğollarla ve diğer Anadolu Beylikleri ile önemli mücadelelere girişmiştir. Özellikle Anadolu'da hâkimiyet kurmak için Osmanlı Beyliği ile giriştiği mücadele en önemlisi olmuştur. Osmanlı devletinin güçlenip Anadolu'da hâkimiyet kurmaya başlamasıyla, Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında başta dostane şekilde başlayan diplomatik ilişkiler daha sonra düşmanlığa dönüşmüştür. Çünkü iki devlet de Anadolu'daki beylikler üzerinde hâkimiyet kurma siyaseti izlemiştir. Bu durum da kaçınılmaz olarak iki devleti karşı karşıya getirmiştir.

* Öğr. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Aydın/Türkiye, mutlu.adak@adu.edu.tr, <https://0000-0003-3641-1840>

Çalışmadaki amaç, kurulduğu ve hâkim olduğu fiziki çevrenin bir beyliğin siyasî hayatına olan olumlu etkileri ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için tarih öncesinden itibaren bölge üzerine seyyahların yazıları, kazı raporları, kronik tarihçilerin, coğrafyacıların eserleri incelenerek tasnif edilmiş ve geçmiş zaman dilimindeki fiziki çevrenin ve doğal koşulların Karamanoğulları'nın tarihine etkileri üzerinde çıkarımlar yapılmıştır.

•
Anahtar Kelimeler

Karamanoğulları, Tarihî Coğrafya, Larende, Karaman, Ermenek

•
Abstract

Our research area consists of Larende (Karaman), which has been the capital of Karamanids for many years, and the surrounding districts of Ermenek and Mut, Alanya. Karamanids laid the foundations of the principality around Larende and Ermenek under the leadership of Nureddin Sofi, a Turkmen who was engaged in coal trade.

Karamanids was founded as a principality in Anatolia in 1262 around Karaman (Larende) and Ermenek and continued its existence until 1483. Seeing themselves as the heirs of the Anatolian Seljuks, the Karamanids engaged in important struggles with the Mongols and other Anatolian Principalities. Especially the struggle with the Ottoman Principality to establish dominance in Anatolia was the most important. Diplomatic relations between the Karamanids and the Ottomans, which started as friendly at first, turned into hostility after the Ottoman state got stronger and started to dominate Anatolia. This was because of the fact that both states had a policy of domination over the principalities in Anatolia. This situation inevitably brought the two states face to face.

The aim of the study is to reveal the positive effects of the physical environment on the political life of a principality in which it was established and had domination. In order to achieve this aim, the writings of travellers, excavation reports, the works of chronic historians and geographers on the region from prehistory were examined and classified, and inferences were made on the effects of the physical environment and natural conditions on the history of the Karamanids.

•
Keywords

Karamanids, Historical Geography, Larende, Karaman, Ermenek

GİRİŞ

Coğrafya, “insan ve mekânın karşılıklı etkileşimini araştıran ve bunu yaparken de özellikle dağılışı ilkesini uygulayan bir bilimdir” (Gümüştü, Şenkul, & Yılmaz, 2012, s. 43). Tarihî coğrafya ise insan ile çevre (mekân/yer) arasındaki karşılıklı etkileşimin geçmiş zaman merkezli, neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelenmesidir (Adak, 2020, s. 333). Aslında Tarihî coğrafya, tarih ve coğrafya ilimleri arasında her ikisinden de etkilenerek, değer ve bilgilerinden yararlanarak ortaya çıkıp gelişen bir disiplindir (Ağarı, 2002, s. XXXVII). Milletlerin ve devletlerin hatta kültürlerin meydana gelmesine etki eden coğrafi faktörleri açıklayan ve inceleyen metotlu coğrafya bilgisidir (Eskikurt, 2020, s. 580). Bu alanda yapılan ilk çalışma olarak Heredot’un (M.Ö. V. yy.) eseri kabul edilebilir; eserinde Nil deltasının nasıl oluştuğundan bahseder (Güney & Güney, 2011, s. 5). Ayrıca bir toplumun inkişaf ve tekâmülünü iyice anlayabilmek için, öncelikle üzerinde yaşadığı coğrafi mekânın, yani memleketin özelliklerini iyi bilmek gerekir (Eğilmez, 2004, s. 12). Bir coğrafi mekânın ve çevresinin geçmişteki durumunu tespit etmek, bu çevrenin insan ve toplum hayatına etkilerini ve yayılımını nedenleriyle ortaya çıkarmak tarihî coğrafyanın başlıca amacını oluşturmaktadır. Bu disiplin geçmişin insan ve çevreyle ilişkisinin problemlerine odaklanan bir coğrafya çalışmasıdır (Baker, 2003, s. 209). Bunu yaparken de mutlaka tarih bilimi ile ilişki halindedir. Doğal ortam, iklim, toprak ve su özellikleri insan hayatını ve toplulukların ekonomik, sosyal ve siyasi hayatını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Tarihteki toplulukların, devletlerin daha iyi anlaşılabilmesi için mekânın tasviri tek başına yeterli değildir. Bu mekânlar üzerinde coğrafi şartların nasıl bir etki bıraktığının da ortaya çıkarılması gerekir, bunu da bize coğrafya ile insan ilişkilerinin geçmişini araştıran tarihî coğrafya disiplini sağlamaktadır (Gümüştü, Şenkul, & Yılmaz, 2012, s. 80). Tarihî coğrafya disiplini hakkında ülkemizde yeterli uzman ve araştırmacı bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde gelişmekte olan bir disiplinler arası çalışma sahasıdır¹. Özellikle Anadolu’nun ortaçağına dair tarihî coğrafya alanında çalışan uzman yok denecek kadar azdır. Ayrıca ortaçağıdaki Anadolu’nun durumu hakkında coğrafya kaynağı da aynı şekilde sınırlıdır. Bu alanda seyahatnameler, arkeolojik malzemeler, mimari eserler, kronikler, destanlar gibi kalıntı, eser ya da yapılardan yararlanılarak devrin coğrafyası hakkında tetkikler yapılmaya çalışılmaktadır.

Araştırma sahamızı Karamanoğulları’nın uzun yıllar başkentliğini yapmış Larende (Karaman) ve Ermenek ile Mut, Alanya ilçelerinin yer aldığı çevre ilçeler

¹ Bu alanda ülkemizdeki durumu, gelişmeleri içeren Osman Gümüştü’nün eseri incelenebilir (Gümüştü, Tarihi Coğrafya, 2016).

oluşturmaktadır. Çalışmamızın odak noktası ise bu fiziki çevrenin XIII. asrın ortasından başlayıp XV. asrın son çeyreğine kadar siyasi varlığını sürdüren Karamanoğulları beyliğine sağladığı ekonomik ve siyasî avantajların ortaya konulmasıdır. Çalışmamızda özellikle iki asırdan fazla varlığını sürdüren Karamanoğulları'nın çevresindeki Anadolu Selçukluları, Moğollar ve Osmanlılar gibi güçlü devletlere rağmen uzun süren hâkimiyet sürecine değinilerek devlet hayatının devam etmesini sağlayan coğrafi faktörler üzerinde durulacaktır.

İnsanlar ister devamlı, ister geçici yerleşmiş olsunlar içecek, yiyecek ve diğer beşeri ihtiyaçlar için daima yerleştikleri yere ve onun çevresine az çok bağlıdırlar; bu yerleşmelerin gelişmesinde de onun çevresinin coğrafi şartlarının tesiri altındadırlar (Tanoğlu, 1954, s. 2). Karamanoğulları'nın hâkimiyet sürdüğü Larende (Karaman), Mut, Ermenek ve Alanya merkezlerini içine alan bölgenin yoğun bir iskâna sahip olduğu arkeolojik çalışmalar ve yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilmiştir. Bölgenin yoğun bir yerleşime sahne olmasının başlıca nedeni antik çağlardan itibaren insanların ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlarla sahip olmasıyla ilgilidir. Barınma, su, güvenlik, yiyecek, yakacak gibi temel ihtiyaçların giderildiği ve insanlara rahatça korunabilme imkânı veren mağaraların çokluğu, sarp, ormanlık ve engebeli arazilerin varlığı bölgenin cazibesini arttırmıştır. Karamanoğulları beyliği de bu bölgeye hâkim olması ile birçok bakımdan avantajlı olan coğrafi özelliklerden siyasî hayatında faydalanacaktır. Ayrıca bu dönemde (XIII. Yy.) Moğolların, kurdukları baskıların neticesinde Doğu'daki Türkmenler batıdaki uç bölgelerine doğru göçe başlamışlardı. Bu göçün bir neticesi olarak Ermenek, Mut ve Silifke yöresindeki Türkmen nüfus da belirgin bir biçimde artmıştır (Sümer, 1970, s. 10 vd).

Karamanoğulları'nın Tarihî Coğrafyası

Karamanoğulları Beyliği'nin hâkimiyet kurduğu bölgenin stratejik ve jeopolitik konumu, su kaynaklarına, tarım ve hayvancılığa elverişli araziye sahip olmasıyla en eski çağlardan beri yoğun bir yerleşime sahip olduğu görülmektedir (Kurt, 2007, s. 33). Yapılan arkeolojik çalışmalarda Lykaonia² (Karaman) ve Dağlık Kilikia (Ermenek Havzası)'nda birçok yerleşimin ve kentin varlığı tespit edilmiştir. Yazılı kaynaklarda bölgenin eskiçağı ile ilgili ilk bilgiler M.Ö. IV. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren görülmektedir (Kurt, 2019, s. 12). Ayrıca İç Anadolu'yu, Akdeniz'e bağlayan bir kavşak noktası olan bu bölge; Sertavul ve Gülek Boğazlarına hâkim olanlar için önemli politik ve ekonomik fırsatlar ve faydalar sunmuştur.

² Eskiçağ'da bu isimle anılan bölgede yoğun bir yerleşme ve şehirleşme yaşanmıştır. (Kurt, 2010)

Tarihî coğrafya açısından eskiçağlardan itibaren yoğun bir yerleşmeye sahne olan Karaman ve çevresinin ortaçağdaki durumu, coğrafya şartları ve özellikleri hakkında belge ve kayıtlar yok denecek kadar azdır. Bu kaynaklardan Karamanoğulları ve Anadolu hakkında seyyahların ve coğrafyacıların verdikleri bilgiler çok kıymetlidir. Ayrıca Karaman ve Ermenek çevresinin günümüzdeki coğrafi özelliklerine bakarak geçmişin coğrafyasının ve Karamanoğulları üzerindeki etkisi açıklanacak ve Ortaçağ sonrası dönemlerde yazılan bilgilerden hareket ederek *retrodiction* (geçmişteki bilgi boşluklarının, sonraki bilgi ve sonuçlardan hareket edilerek geriye doğru analiz edilmesi) yöntemiyle (Baskıcı, 2009, s. 213) Karamanoğulları'nın tarihî coğrafyası aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Karaman ili, 37.11 kuzey enlemleri, 33.15 doğu boylamları arasında, İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yer alır. Karaman(Larende), Konya'nın 57 km. güneyinde Toros eteklerinde Silifke limanından Anadolu içlerine giden önemli ticaret yollarının üstündedir. Denizden 1260 m. yüksektedir (Kramers, 1977). Toros Dağları güneyden Akdeniz üzerinden gelen nemli hava kütlelerine bariyer görevi oluşturduğundan Karaman yağmur gölgesinde kalır ve çok az yağış alır, buna karşılık buharlaşma fazladır, yarı kurak karasal iklim tipi hâkimdir (Altın, T. & Altın, B. 2018, s. 18). Karaman'ın yıllık ortalama sıcaklığı 11,9°C'dir. Yıllık toplam yağış ortalaması 332 mm'dir. Egemen olan iklim yapısı, genelde yazları sıcak ve kurak; kışları soğuk ve kar yağışlı olan karasal iklim yapısıdır. Yani, İç Anadolu Bölgesi'nin temel iklim yapısı burada da görülmektedir. Ancak ilin batı ve güneyinde, Orta Toros Dağları'nın Göksu ve kolları tarafından derin bir şekilde yarıldığı vadi tabanlarında, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklim özellikleri de görülür. Yağış genellikle kış ve ilkbahar aylarında, yağmur ve kar şeklindedir. Göksu Çayı'nın açtığı Mut Oluğu, Orta Torosların ve Akdeniz Bölgesi'nin en sıcak ve kurak alanını oluşturur. Yazın sıcaklık bazen 45 °C'ye yükselir (Hüseyinklioğlu, 2008, s. 33).

Ermenek, Göksu Nehri'nin ana kollarından olan Ermenek Çayı Vadisi'nin kuzey yamacında kurulmuştur. Tarımsal kasaba özelliği gösterir ve halkın geçimi, hayvancılık ve özellikle elma ile üzüm tarımına dayanır. Doğudan ve batıdan merkeze doğru alçalan platonun en çukur kısmına Göksu Nehri'nin Vadisi yerleşerek Akdeniz'e doğru 11 km. kadar sokularak bir delta oluşturmuştur. Bu doğal oluk, Karaman-Mut-Silifke üzerinden Mersin ve Çukurova'ya kadar uzanan karayolunun geçtiği tarihi bir yoldur (Hüseyinklioğlu, 2008, s. 35). Ermenek'in deniz seviyesinden yüksekliği ise 1250 m'dir. Ermenek'in yıllık ortalama sıcaklığı 12,9°C'dir (Altın, T. & Altın, B., 2018, s. 16). Denizden uzaklığa bağlı olarak Akdeniz ile karasal iklim arasında geçiş tipi bir iklim yaşanan Ermenek'te yazları sıcak ve kurak, kışları serin ve yağışlı bir iklim hâkimdir (Arıncı, 2019, s. 21). Mut

ise Göksu Irmağı'nın batısında 250 m. kadar yüksekteki vadi tabanında kurulmuş bir yerleşimdir. Göksu Vadisi'nin Akdeniz'e açıldığı vadinin eteğinde kurulan Silifke de Göksu deltasındaki tarımsal faaliyetlerden dolayı büyük gelişme göstermiştir. Büyük İskender döneminde İçel bölgesinin başşehri olan Silifke, tarihi yol üzerinde bulunması sebebiyle önemini hep korumuştur (Hüseyinlioğlu, 2008, s. 36).

Karaman arazisinin üçte ikisi dağlıktır. İlin en yüksek dağı, Orta Toroslardaki Yunt Dağı'dır ve yüksekliği 3227 m.'dir. Karaman'ın kuzeyinde bulunan Karadağ ise sönmüş bir volkanik dağdır. Karadağ'ın en yüksek noktası Mahlaç Tepesi (2288 m.)'dir (Ermin, 2005, s. 8-9). Güneyde ise önemli dağlar Toroslar üzerinde bulunan Çömlek Tepe (1617 m), Karaobruk Tepe (1694 m), Çataltaş Tepe (1702 m), Musa Dağı (1596 m); Bolkar Dağları batı uzantılarından, Saraycık Dağı (en yüksek zirvesi Ömerli Tepe 1903 m), Bozdağ (1614 m), Kozlu Dağı ve Kiraz Dağı (1600 m) bulunmaktadır (Gümüüşçü, XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus, 1997, s. 20).

Karaman ovası ile Çumra ve Ereğli ovaları birbirine bitişiktir ve aralarında hiçbir doğal engel yoktur (Kurt, 2007, s. 38-39). Bu nedenle, Karamanoğulları'nın kısa sürede Niğde'ye ordu sevk ettiklerini ve hâkim oldukları görülmektedir. Ayrıca bu coğrafi uygunluk ve konum sayesinde çok kısa sürede Karaman orduları Konya ve Aksaray'a asker sevk edebilmiştir. Larende (Karaman) uzun yıllar Karamanoğulları'nın başkentliğini yapmıştır. Bu coğrafi özellikleri Karamanoğulları'na yukarıda belirtildiği gibi avantajlar sağlarken olumsuz sonuçlara da neden olmuştur. Güneyi dağlık olan Larende daha çok doğu ve kuzeyden düzlük bir bölgede olduğu için Moğol, Selçuklu ve Osmanlı tehditlerine belirtilen yönlerden kolayca saldırıya uğramış, düz bir ova üzerinde olduğu için de kalesi fazla direnmeden düşmanlarına teslim olmak zorunda kalmıştır.

Akarsu bakımından oldukça fakir olan Karaman(Larende) ve çevresinde İbrala Deresi, Gödet Çayı, Divle Suyu, Kocadere ve Deliçay gibi kısa boylu, küçük akarsular bulunmaktadır. Karaman(Larende) güneyden dağlarla çevrili olduğu için Akdeniz iklimi bu bölgeye etki edememiştir. Bu nedenle Larende ve çevresi az yağış alan karasal iklime sahiptir (Kurt, 2007, s. 40-42). Ancak Karamanoğullarının hâkim olduğu güney toprakları ise dağlık, ormanlık, büyük ve bol akarsuların olduğu, Akdeniz ikliminin hâkim olduğu Mut, Silifke, Alanya ve Ermenek çevresidir. Ermenek yöresi nispeten Akdeniz iklimi özelliklerini gösteren geçiş kuşağı iklimine sahip olup, mikroklima özelliği göstermektedir. Akarsu bakımından daha zengin olan Ermenek ve çevresinde Göksu nehri ve Ermenek çayı bulunmaktadır ("Karaman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü", 2020, s. 29, 35). Bu yönüyle kuzey ve güney toprakları Karamanoğulları için iklim, tarım, barınma,

güvenlik vb. konularda önemli değişikliklere, farklılıklara sahiptir. Göksu gibi geniş ve derin vadilerle Akdeniz iklimi iç kısımlara sokulmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde dağlar ve yüksek platolar üzerinde yüksekliğin etkileri ve yağışların fazlalığının etkisiyle ormanlar yer alır.

Beyliğin siyasî hayatındaki zor zamanlarında çoğunlukla Ermenek, beyliğin merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır, bunun en önemli nedeni Ermenek'in güvenli bir sığınak görevi görmesidir. Bu olanağı sunan neden de araştırma sahamızın güney kesimlerinin oldukça dağlık ve engebeli olmasıdır. Hacıbaşa Dağı bu bölgeyi coğrafi, sosyal ve ekonomik açıdan ikiye ayırmıştır. Güneyi ve kuzeyi coğrafi nedenlerle sosyal, ekonomik yönlerden önemli farklılıklar göstermektedir (Kurt, 2011, s. 123). Akdeniz'i İç Anadolu'ya bağlayan Toroslar'da yollar ve geçitler azdır. Arazinin dağlık, engebeli olması nedeniyle tarihte Büyük İskender'den sonra bölgeye hâkim olmaya çalışan Seleukos kralları Akdeniz sahilleri ile İç Anadolu arasındaki dağları ve vadileri ele geçirememişlerdir. Bu zor vadi ve arazileri yerlilere ve eşkıyalara terk etmek zorunda kalmışlardır. Bölgenin fizikî özellikleri burada hâkimiyeti zorlaştırmıştır. Engebeli ve dağlık olan bölge, Diodoklar ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde bu nedenle "korsan yatağı" olarak ün salmıştır (Kurt, 2011, s. 31).

Bu bilgiler ışığında Karaman(Larende) ve çevresinde, yerleşmeyi etkileyen faktörlerden; yükselti ve yer şekillerine bağlı olarak tarım alanlarının, iklime bağlı olarak su kaynaklarının, diğer faktörlerden ise, ulaşım ve korunmanın ön plana çıktığı anlaşılmaktadır (Gümüşçü, 1997, s. 26). Bütün bu avantajlara sahip Karaman ve çevresi için yükselti, yer şekilleri, iklim, doğal bitki örtüsü ve toprak özelliklerinin çağlar boyunca pek değişmediğini kabul edersek, Gümüşçü'nün ifadesiyle; "insanlar - su ile yeterli tarım alanının bulunduğu, ulaşımın kolay ve korunabilecek sahalarda olduğu - uygun noktaların hemen hepsine yerleşme merkezleri kurmuşlardır" (Gümüşçü, 1997, s. 34). Karaman (Larende) ve Ermenek çevresi de ortaçağda özellikle Türk bozkır kültürünün özelliklerine uygun bir doğaya sahip olduğu için biraz sonra örnekleri verileceği gibi yoğun bir yerleşmeye sahne olmuştur (Togan, 1981, s. 317)³.

Ortaçağın önemli coğrafyacılardan Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî (1300-1348) Mesâlikü'l Ebsar fî Memâlik'il Emsâr (2014) isimli eserinde Karamanoğlu beyliği ve bölgenin tarihî coğrafyası ve siyasî durumu hakkında şu bilgileri vermiştir:

"İkinci şeritte yer alan on ikinci beyliktir. Buranın beyi Karamanoğlu'dur. İdare merkezi Ermenek'tir. On dört şehri ve yüz elli kalesi vardır. Yaklaşık yirmi beş bin

³ Togan burada Karamanoğulları'nın 25.000 atlı ve yaya olmak üzere 50.000 askerinin bulunduğunu belirtmektedir.

süvariden oluşan bir ordusu mevcuttur. Meşhur şehirlerden birisi Arende (Larende)dir. Bu şehir oldukça büyük bir şehirdir. Bir diğer büyük şehrin adı Alaiyye'dir ki, halk arasında Alaya adıyla bilinir. Bu şehir, kuzeyinde yer alan Ermenilerin doğusundadır. Bu memleketin beyi ve halkının Mısır sultanımıza karşı olan dostluğundan daha önce bahsetmiştim. Bunlar, Ermeniler ve diğer gayr-ı Müslimlerle savaş halindedirler. Buraya en yakın Ermeni şehri Tarsus ve Adana'dır. Bu şehirlerin tamamı deniz sahiline oldukça yakındır" (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 170).

Ermenek hakkında ise şu bilgileri vermektedir: *"Karamanoğulları'nın başkenti Ermenek şehridir. Bir dağ tepesinde yer alan bu şehrin toprakları mümbit ve bereketlidir" (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 152). Verdiği bilgilerden hareketle Karamanoğulları'nın önemli bir askerî güce sahip olduğu, Memlüklüler ile önemli diplomatik ilişkiler kurdukları ve Ermenilerle sürekli mücadele ettikleri anlaşılmaktadır. (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 148-149). Yörenin coğrafi şartları göçebe bozkır kültürüne sahip Türkmen toplulukları için bir cazibe oluşturmuştur. Yaylak ve kışlak hayatı, Türk kültüründe hayvancılığın ön planda olmasıyla ilgilidir ve hayvan sürülerinin otlatılması gereğiyle bağlantılıdır (Göka, 2019, s. 32). Hayvancılık ve özgür yaşam koşulları sunan dağlık, engebeli ve yaylalara sahip bu bölge yoğun bir yerleşime sahne olmuştur. Hayvancılık ve göçebe yaşam Bizans'ın son dönemlerinde Anadolu'da yaygın durumdaydı (Tanoğlu, 1954, s. 27).*

Karaman ve çevresinin en önemli geçim kaynağı yakınçağda da (Tapur, 2009, s. 15) Ortaçağ'da da tarım ve hayvancılık olmuştur. El-Ömerî, Anadolu'nun hayvancılığı, tarımı, ekonomisi hakkında eserinde;

"... Sadece sahil şeridinde az miktarda narenciye yetişir. Küçük ve büyük baş hayvanlara gelince, buradaki at, koyun ve sığırlar hesaba kitaba sığmaz. Sayıca en fazla ve en doğurgan olanı koyundur. Bu yüzden dağ taş koyun doludur. Keçilerinin neredeyse en yumuşak ipekle yarışacak kadar ince kulları vardır.

... Bu ülkedeki koyunlar, eti ve yağları en lezzetli olan koyunlardır. Balları kar gibi beyazdır; şeker lezzeti ne çok ağır, ne de hafiftir. Diyar-ı Rum'da gıda maddelerinin fiyatları ucuzdur. Bunun çeşitli sebepleri vardır: Düşük vergi, bol mera, aktif ticaret ve deniz limanları.

Hububat fiyatları da Mısır ve Şam'daki fiyatlardan daha düşüktür veya çoğunlukla onlara denktir. Her türlü et ve süt, neredeyse bedava sayılabilecek kadar ucuzdur. En besili koyunun fiyatı on iki dirhemden fazla değildir ki, bizim paramızla yaklaşık dokuz dirhem veya biraz daha azdır. Süt ve süt ürünleri o kadar boldur ki, kimse azı veya çoğu için para istemeye tenezzül etmez. İlkbaharda ise kimse sütün peynirin yüzüne bakmaz. Çünkü Rum'da hemen hemen herkesin sütünü sağdığı koyunları vardır ve bu yüzden ne kendisi süt satın alır, ne de satacak birini bulabilir.

... Nasıl süt ilkbaharda çok bolsa, meyveler de sezonunda çok boldur. Diyar-ı Rum'daki fiyatlar gerek bolluk ve gerekse kıtlık yıllarında, Suriye'deki en bereketli ve en kurak yıllardaki fiyatlar seviyesindedir" (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 144-145).

El-Ömerî'nin verdiği bu bilgiler özellikle Toroslar bölgesindeki yoğun nüfus potansiyelini açıklamaktadır. Anadolu için ifade ettiği koyun miktarı ve sebze ve meyve varlığı Karamanoğulları coğrafyası için de geçerli olmalıdır⁴. Çünkü Anadolu'da tahıl, zeytin gibi tarım ürünlerinin üretilip pazarlandığı kesimler daha çok kıyı kesimleri olmuştur (Baskıcı, 2009, s. 207). Böylece Karamanoğulları egemenlik sahasındaki Akdeniz-Anadolu ticaretinin önemli limanları ve geçitleriyle gümrük gelirleri elde etmiştir. Bölgenin yaylakları ile beylik önemli koyun sürülerine ve yine verimli arazileri ile bol miktarda sebze ve meyve⁵ varlığına sahip olmuştur. Ayrıca Karamanoğulları döneminde Larende ve Ermenek'te yapılan camiler, medreseler, hamamlar, çeşmeler vb. vakfiyeler dikkate alındığında böyle bir vakıf sisteminin kurulup, işletilebilmesi için siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel hayatın ileri bir seviyede olması gerekmektedir (Gümüşçü, 1997, s. 47)⁶. Bu vakıf eserlerini inşa eden ve yaşatan beyliğin de ekonomik açıdan iyi bir durumda olduğu anlaşılmaktadır. Ki El-Ömerî beyliğin bunlardan başka önemli bir gelir kaynağına da sahip olduğunu belirtir: "Karamanoğullarının ülkesinde kendilerine büyük avantaj ve önemli gelirler sağlayan bir demir madeni vardır. Bu maden Allah'ın onlara olan sevgisinin bir nişanıdır" (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 148). Bu demir madeni muhtemelen eskiçağlardan itibaren bölgenin önemli maden ocağı olan Taşeli⁷ bölgesindeki demir madeniydi

⁴ Bunu gösteren örneklerden birinde III. Haçlı Seferi sırasında sayı bakımından 150 bine ulaşan Haçlı ordusu Anadolu'dan geçerken büyük sıkıntılar çekmiş ve açlıkla mücadele etmiştir. Altan'ın aktardığına göre; "kıtlık öylesine dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı ki küçük bir dilim ekmeğe bile bir marka satılıyordu; kimileri ölen atların ve eşeklerin etlerini yiyerek hayatta kalmaya çalışıyordu." Daha sonra Haçlılar, Karaman'a yakın Kazımkarabekir (Pergos)'e geldiklerinde iyi bir pazar bularak ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Bu örnek bölgenin hayvan sürülerinin ve sebze varlığının zenginliğini gösteren örneklerden biridir (Altan, 2018, s. 23-24).

⁵ Bölgede bununla ilgili önemli bir Pazar yeri vardır; Zeyve Pazarı. Hem sebze, meyve hem de çeşitli ihtiyaç mallarının satıldığı Zeyve Pazarının yaklaşık 600 yıllık bilinen bir geçmişi vardır (Uca, 2018).

⁶ Ancak maalesef bugüne bu vakıf eserlerinden birçoğu gelememiştir. Birçok eser Osmanlı-Karamanoğulları savaşları sırasında özellikle Gedik Ahmet Paşa tarafından yıkılmış harabeye çevrilmiştir. Şikârî eserinde olayı (abartmış olabilir) şu şekilde nakleder: "Gelüb Lârende'yi âteşe verüb yıkub yakub harâb eyledi. Yüz on yedi mahalle dört câmi'-i selâtin, üç yüz yedi vakit mescidi, yigirmi tokuz hammâm, dört medrese, otuz üç tekye, yedi hânkah cümle harâb edüb âteşe urub İstanbul'a gönderdi." (Şikârî, 2005, s. 238). Karamanoğulları'nın dönemindeki Karaman'daki vakıflar ve şehrin ekonomisi hakkında bk. (Küçükdağ, 2008, s. 27 vd)

⁷ Taşeli; günümüzde Antalya ve Mersin illeri arasında uzanan Taşeli Platosudur. Taşeli doğuda Göksu Nehri ile kuzeyde Ermenek Çayı tarafından yarılmış karstik bir platodur. Anamur ve Ermenek arasını kapsayan bu bölge yüzey şekli ve toprak yapısı çok kayalık olduğundan bölgeye "Taşeli"

(Kapar, 2019, s. 98). Tüm bu özellikleri ile Türkmenlerin hayatına uygun olan bu coğrafya yoğun göç alarak hızla nüfusu artmış, el-Ömerî'nin yukarıda belirttiği⁸ gibi yirmi beş bin süvarilik ordusuyla devrin önemli devletlerinden biri olmuştur.

Devrin diğer coğrafyacısı Ebü'l-Fidâ (1273-1331) eseri Takvimü'l-büldan'da bölgenin nüfusu hakkında önemli bilgiler vermiştir (Ebü'l-Fidâ, 2017). Coğrafyacı eserinde Toros dağlarında 200 bin çadıra sahip uc Türkmenlerinden bahseder (Ebü'l-Fidâ, 2017, s. 302). Bu, Karamanoğulları topraklarının güney kesimindeki bölgenin yoğun bir Türkmen nüfusa sahip olduğunu gösteren diğer bir belgedir. Bu durum el-Ömerî'nin verdiği bilgiyi doğrulamakta ve bölgeden asker sağlayan Karamanoğulları'na siyâsî ve askerî yönden avantaj sağlayan nüfus faktörünü açıklamaktadır.

Tarihî coğrafya çalışmalarında önemli kaynaklardan biri de seyahatnamelerdir⁹. Ortaçağda bölgeyi gezen seyyahlardan olan Bertrandon De La Broquière (Ed. Ch. Schefer, 2000), Karamanoğulları'nın 1432'deki coğrafyası ve durumu hakkında bilgiler vermiş ve Toroslar'ın hava şartları ve fizikî durumu hakkında şunlara değinmiştir:

“Vadilerin bir diğeri de güneşin battığı yönde, benim Karaman beyliğine ulaştığım taraftaydı. Bu vadilerin her birinden, o ülkeye doğru akıp giden ırmaklar geçmekteydi. Geceleyin dağlara çok kar yağdı; palto gibi kullandığım kendi keçe kaputumu atımın üstüne örttüm. O gece hava da soğuduğu için üşüdüm ve hastalandım; hiç iyi durumda değildim ve bu benim için büyük bir tehlike teşkil ediyordu; eğer arkadaşım Memlük olmasaydı bu tehlike daha da büyürdü; o benim yardımına koştı ve beni vakit geçirmeden oradan alıp götürdü” (Ed. Ch. Schefer, 2000, s. 178).

Seyyah bölgedeki en önemli geçit olan, bölgenin ticaret ve askerî yönden de kavşak noktası Gülek Boğazı ve Gülek Kalesi hakkında da şu çarpıcı ve önemli bilgileri vermiştir:

*“Ertesi sabah, bu vadiden yola çıkarak, üstünde **Cublech** (Gülek) adı verilen bir kalenin bulunduğu yüksek dağlara doğru yürüyüşe geçtik; bu kale, şimdiye kadar görmüş olduğum en yüksek yere kurulmuş bir yapıydı ve iki günlük uzaklıktan görülebiliyordu. Yol alırken hiçbir zaman kaleyi arkaya alarak gitmemek gerekiyor; çünkü dağı göz önünde tutarak yürümek lâzım, aksi takdirde insan bu yüksek dağlar içinde yönünü şaşırabilir. Ne var ki Karaman ülkesine gitmek için o sözü edilen kalenin bulunduğu dağın eteklerinden*

denmiştir. Antik dönemde bu bölgenin yer aldığı kısma Dağlık Kilikia denmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bk. (Bardakçı, 2018)

⁸ Yazar yirmi beş bin süvariye sahip olan Karamanoğulları'nın, yine eserinin başka bir kısmında 40 bin kişilik ordu çıkarma gücünde olduğunu belirtir. (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 148).

⁹ Farklı amaçlarla yapılan gezilerde tarafsızlığını yitiren seyyahlar da olsa özellikle coğrafi unsurları aktarıırken konum, çevre tasviri, nüfus, hayvan varlığı, madenler, ticaret gibi bilgileri tarafsız bir şekilde verdikleri görülmektedir.

geçmek icap ediyor. Dağın geçilecek yeri son derece dar, sanki kayalar içinde taşçı kalemiyle açılmış gibi. Kalenin geçidi çok tehlikeli; burasını son olarak Ermeniler ellerinden kaptırmışlardı; Ramazanoğullarının elinden de Karaman beyi aldı" (Ed. Ch. Schefer, 2000, s. 179).

Seyyahın ziyareti sırasında Akdeniz ve Kilikya bölgesinin Anadolu'ya açılan bu önemli geçidinin Karamanoğulları'nın hâkimiyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu geçit kervanların, elçilerin ve orduların geçtiği önemli bir bağlantı noktasıdır. Çukurova, Suriye ile İç Anadolu ve Batı'yı Ortadoğu'ya bağlayan bir stratejik geçidin, beyliğin kontrolünde olması onların siyasî ve ekonomik açıdan gücünü arttırmıştır. Seyyah, Karamanoğulları'nın başkenti Larende'nin 1432 tarihindeki durumu hakkında şu bilgileri vermiştir:

"Araclie'den (Ereğli) iki günlük mesafede bulunan ve **Larende** adı verilen güzel bir şehre geldik. Şehir uygun bir yere kurulmuş, oldukça büyük ve insanları ticareti iyi biliyor; etrafı surlarla çevrili değil, ortasında büyük bir kale var, buranın bir zamanlar çok güçlü bir biçimde tahkim edilmiş olduğu belli; nitekim bugün bazı yerleri yıkılmış olduğu halde çok güzel bir yapısı olan demir kapıları yerli yerinde. Bu iki şehir arasındaki bölge, daha önce de söylediğim gibi çok güzel ve düz bir ova" (Ed. Ch. Schefer, 2000, s. 181).

Karaman ovasının konumundan ve düz bir araziye sahip olduğundan bahseden seyyah, Larende ve çevresinde su sıkıntısını belirtir ve ağaçlık, ormanlık alanın olmamasından bahseder. Buradan Konya'ya geçen seyyah bunları şu şekilde yazar: "... **Konya** şehrine geldim. İki gün boyunca at sürdüm; birçok kasabadan geçtim; ama buralarda su kıtlığı vardı, çünkü Konya şehrine kadar hiç akarsu yoktu. Hiç ağaç görülüyordu. Yalnız şehrin çevresinde meyveleri için dikilmiş ağaçlar vardı. Burası Karaman ülkesinin en güzel ve büyük şehriydi" (Ed. Ch. Schefer, 2000, s. 184-185). Bu durum Toroslar bölgesindeki güney topraklarının aksine Larende ve Konya arasındaki düz ve çorak bir arazinin varlığını göstermektedir. Güney ise sarp, ormanlık, dere ve ırmakları çok olan verimli bir arazidir. Karamanoğulları bölgedeki ormanlardan silah yapımında (ok ve yay gibi), yakacak olarak (odun kömürü) kullanmada ve bunları satıp ticarete faydalanmıştır (Werner, 1986, s. 107-108).

Ortaçağın önemli seyyahlarından bir diğeri İbn Battuta (1304-1368) Anadolu'yu ve Karamanoğulları'nın topraklarını ziyaret etmiştir. Karamanoğulları'nın hâkimiyetindeki Alanya ve Konya'da ziyaretleri olan seyyah devrin beyleri ve bu şehirler hakkında önemli bilgiler vermiştir. Kalesinin sarp bir yerde ve sağlam olduğunu belirttiği Alanya hakkında: "**Alanya** deniz kıyısında bir şehirdir, ahalişi tümüyle Türkmenlerden oluşmaktadır. Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alışveriş ederler. Kerestesi bol olduğu için buradan yüklenen balyalar İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir" (Tanci, 2015, s. 274)

diyerek bölgenin uluslararası ticari önemini ve bölgenin ağaç zenginliğini vurgulamıştır. Alanya (Cahen, 2012, s. 301), Silifke gibi limanlara hâkim olan beylik Akdeniz ve Batı dünyası ile hem ticaret hem de diplomatik ilişkiler açısından önemli bir potansiyele de sahip olmuştur. İbn Battuta, daha sonra bölgenin hâkimi Karamanoğlu Yusuf Bey ile görüşerek bölgeden ayrılmış ve Konya'yı ziyaret etmiştir. Burada Karamanoğlu Bedreddin Bey ile görüşmüş ve Konya hakkında: "*Kûnya (Konya) büyük ve güzel bir şehir. Meyvesi boldur. Sayısız nehir ve çayları, eşsiz bahçeleri var. ... Şehrin caddeleri geniş, çarşıları da muntazam ve şirin*" (Tanci, 2015, s. 282) bilgilerini vermiştir.

Karamanoğulları'nın Sahip Olduğu Coğrafyanın Beyliğe Etkileri

Bu kısımda, beyliğin siyasî tarihinin ayrıntılarına girilmeyecektir. Karamanoğulları'nın siyasî tarihindeki önemli kesitlerden örnekler verilerek tarihî coğrafya açısından bu devletin siyasî ömrüne, devletin bekasına etki eden coğrafi faktörler üzerinde durulacaktır.

Karamanoğulları Beyliği'nin en önemli merkezi Karaman(Larende)'dir. Larende'nin bulunduğu coğrafi konum bu beyliğin uzun yıllar devlet merkezi olarak kabul görmesini açıklamaktadır. Orta Torosların olduğu bu bölge, Akdeniz kıyısına ulaşan önemli yolların dağları aşmasına, sadece Larende'ye yakın Sertavul Geçidi'nde izin verir¹⁰. 1190 tarihinde III. Haçlı ordusu bu geçitten Mu'a ve Silifke'ye geçmiştir (Altan, 2018, s. 24-25). Sertavul Geçidi vasıtasıyla Göksu Vadisi, kıyından İç Anadolu'ya ulaşımın en kolay yoludur. Bu yönüyle söz konusu geçit, Çukurova (Kilikya-Gülek) geçitlerine tek alternatif yoldur. Larende, Sertavul Geçidi'ni kontrol eden konumuyla, her zaman stratejik açıdan önemli bir merkez olmuştur (Kurt, 2009, s. 166). Batı ve Orta Toroslardaki önemli üç geçitten (batıda Çubuk, ortada Sertavul ve doğuda Gülek) biri olan Sertavul geçidi Orta Anadolu'dan, Silifke¹¹ sahillerine geçen yolların zorunlu geçiş güzergâhındadır (Gümüşçü, 1997, s. 34). Bu nedenle tarih boyunca önemli bir geçiş ve kavşak noktası olan bölgenin Karamanoğulları'nın siyasî tarihinde önemli bir rol oynayacağı aşikârdır. Beyliğin ikinci önemli merkezi Ermenek'tir. Ermenek, sarp bir arazide ve derin vadilerin içinde ulaşımı zor bir mevkide kurulmuş korunaklı bir kale özelliğiyle beyliğin zor zamanlarında başkentlik yapmıştır.

Devrin önemli kaynaklarından birinde beyliğin, ilk önemli şahsiyeti olarak Nûre Sofi'den bahsedilir ve kömür ticareti ile geçimini sağladığını belirtilir (İbn

¹⁰ III. Haçlı Seferi sırasında büyük haçlı ordusu Alman Friederich I. Barbarossa (1155-1190) komutasında bu geçitten geçerek Silifke'ye ulaşmıştır. Friederich burada Göksu Nehri'nde hayatını kaybetmiştir (Runciman, 2008, s. 13).

¹¹ Özellikle Silifke Karamanoğulları'nın Akdeniz'e açılan kapısı ve limanı olması bakımından önemli bir yerdir. (Silifke hakkında bk. (Aslan, 1988).

Bibî, 1941, s. 290). Nûre Sofi¹² önderliğinde Karamanoğulları hiçbir devlet tecrübesi olmayan konargöçer bir topluluktan çok kısa sürede Toroslar gibi dağlık ve sarp bir arazide, bu arazinin sağladığı avantajlarla kısa sürede devletleşme yoluna gitmiştir (Yavuz, 2010, s. 15). Kerimüddin Karaman (1255-1263) (Ünal, 2007, s. 77-96), babasının nüfuzundan yararlanarak durumunu zamanla güçlendirmiştir. Moğollar karşısında 1243'te Köseadağ'da yenilen Anadolu Selçukluları Devleti yıkılış sürecine girerken, Karaman Bey izlediği siyasetle nüfuz alanını genişletmiştir. Karamanoğulları'nın ilk nüfuz sahası Larende, Ermenek ve Mut yöresidir. Beyliğin ilk zamanlarında Ermenek yaylak, Mut civarı kışlak olarak kullanılmıştır.

Karamanoğullarının yerleştikleri bölgelerin dağlık ve sınır bölgesi olması, onlar için bir sığınak vazifesi görmüştür. Bu sayede kendilerini koruyabilmiş (Bayram, 2016, s. 50) Anadolu Selçuklu Devleti'nin otoritesini kaybetmesi sebebiyle, Anadolu'da Moğol hâkimiyetine karşı mücadele veren beyliklerden biri olmuşlardır. Coğrafyanın sağladığı bu güçle Moğollar'a karşı mücadeleye girerek, Selçuklu taht mücadelelerine müdahale etmiş ve Ermeniler'e karşı sürekli fetih harekâtları düzenleyen bir beylik olmuştur. Bunun ilk örneğini Bedreddin Hutênî olayında görmekteyiz. Karaman Bey (1262/1263) öldüğünde yerine 1264'te oğlu Şemseddin Mehmed Bey (Sümer, Karamanoğlu Mehmed Bey, 2000) geçmiştir. IV. Kılıç Arslan Karamanoğulları'nın nüfuzunu kırmak için Larende ve Ermenek bölgesinin idaresini Bedreddin Hutênî'ye vermiştir. Bedreddin Hutênî de Larende'ye gelerek barış teklifini reddetmiş ve Karamanoğulları'na savaş açmıştır. Mehmed Bey de dağlık bölgeye çekilmiş, Göksun derbendinde yapılan saldırıyla Bedreddin Hutênî'yi bozguna uğratmıştır (Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 85-86). Selçuklu valisi Eminateddin Mikail bir ordu ile gelip Bedreddin Hutênî'yi Karamanoğulları'nın kuşatmasından kurtarsa da Karamanoğulları'nı itaat altına alamamıştır. Bölgenin coğrafi özelliklerini avantaja çeviren Karamanoğulları güçlerini giderek arttırmışlardır. Aksarayî eserinde Moğol ve Selçuklu emirlerinin Karamanoğulları'nı itaat altına almada çaresiz kaldığını net bir şekilde ifade eder: *"Emirler Türkleri itaat altına alma konusunda insanın alabileceği her tedbiri aldılar, insan gücüne sığınan her türlü gayret ve çabayı gösterdilerse de faydası olmadı. Onları yenme yolundaki her türlü çabaları sonuç vermedi"* (Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 86). İbn Bibî de aynı şekilde çevrenin fiziki koşullarının Karamanoğulları'na sağladığı faydayı belirterek şöyle demiştir: *"O havalideki geçitlerin ve yolların çetinliği dolayısıyla gönderilen kuvvetler bunların şiddetli müdafaası karşısında mağlûp oldu.*

¹² Karamanlıların başında bulunan Nure Sofi, o zamanlar yayılmakta olan Babî tarikatına girerek Türkmenler arasında etkili bir kişi olmuştur. (Ocak, 2009, s. 166)

Askerin birçoğu tutsak edildi. Karamanlıların kuvvet ve şevketleri bu suretle daha ziyade arttı" (İbn Bibî, 1941, s. 291). Bu tarihi tanıklardan ve olaylardan beyliğin yöneticilerinin cesaretlerinin ve özgüvenlerinin artmasında coğrafyanın etkisi anlaşılmaktadır.

Moğollar'ın, Memlüklüler'e yenildiği Aynicâlût Savaşı'ndan (3 Eylül 1260) sonra otorite boşluğundan faydalanan Karaman Bey, üç yıl boyunca Ermeniler üzerine akınlarda bulunmuş, Manya Kalesi'ni kuşatarak, İçel ve Silifke gibi pek çok Ermeni şehirlerini yağmalamıştır (Kapar & Koçak, 2019, s. 250). Bu süreçte Moğollar, Ermeni kralları ile işbirliği yaparak Anadolu'yu denetimleri altında tutmaya çalışmıştır (Zachariadou, 1999, s. 262). Çünkü Ermenilerin bulunduğu Çukurova, Memlük Devleti'ne karşı Moğollarla arasında bir tampon bölgeyi oluşturmaktaydı. Anadolu'da bulunan Türkmenler de Moğol tahakkümünden kurtulmak için mücadeleye başlamıştı. Anadolu'daki bu Türkmen beyliklerinden Karamanoğulları, Moğollara karşı verdikleri mücadele ile ayrı bir yere ve öneme sahiptir (Çelik, 2014, s. 139-140). Onlar, Moğol baskısı ve zulmü karşısında yılmadan mücadele etmişlerdir. Moğollar'a karşı Mısır Memlüklüler'i ile de ittifak kurmuşlardır. Zamanla Konya'ya hâkim olarak, yıkılan Anadolu Selçuklu Devleti'nin varisi olarak kendilerini görmüşlerdir.

Konya'yı kuşatıp ele geçiren Mehmed Bey, II. İzzedin'in oğlu Siyavüş'ü (Cimri Olayı - 1277) tahta çıkarmıştır (İbn Bibî, 1941, s. 292-293; Şikarî, 2005, s. 129). Ancak Konya hâkimiyeti uzun ömürlü olmamıştır ve kısa süre sonra bölgeye gelen Moğol kuvvetleri karşısında geri çekilerek, Moğollar'a bölgeyi bırakmak zorunda kalmıştır (Uzunçarşılı, 2003, s. 5-6). Moğol takibine uğrayan Mehmed Bey, Ermenek taraflarında dağlık araziye çekilmiş, sarp arazinin ve sık ormanların sağladığı avantajla izini kaybettirmiştir. Ancak Moğollar Larende'de büyük bir katliam yapmıştır. Moğol ordusu gizlenenleri yok etmek veya ortaya çıkarmak için ormanları yakmıştır (Sümer, Anadolu'da Moğollar, 1970, s. 54). Karamanoğlu Mehmed Bey, Moğol takibinden biraz önce belirtildiği gibi sarp ve ormanlık araziye çekilerek ve gizlenerek kurtulmuştur. Ancak tekrar harekete geçen III. Keyhüsrev (Sümer, 1970, s. 54), Karamanoğlu Mehmet beyi mağlup ederek idam ettirmiştir (Uzunçarşılı, 2003, s. 7).

Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra yerine kardeşi Güneri Bey (1280-1300) geçmiştir. Güneri Bey, Karamanoğullarını tekrar eski gücüne getirmiştir. Karamanoğulları'nın Kilikya Ermenileri topraklarına sefer düzenlemesi üzerine, bu durum Moğolları yine harekete geçirmiş, 1288 yılında İlhanlı Hükümdarı Argun Karamanoğulları'na sefer düzenlemiştir. Bu seferde dağlık bölgeye saklanan Karaman Beyleri yakalanamamıştır; fakat Larende bölgesi yağma edilmiştir (Cahen, 2012, s. 293). Daha sonra Karamanoğulları'nı itaat altına

almak, bölgede verdikleri kayıpların intikamını almak için 1291 yılında Moğol İlhanlı Hükümdarı Geyhatu Han (Yuvalı, 1996, s. 44-45) sefere çıkmıştır. Bu sefer Anadolu'da yıkıcı etki yaratmış ve korkunç bir iz bırakmıştır (Cahen, 2012, s. 300-301). Selçuklu ve Moğol müşterek ordusu Ermenek ve Mut bölgesinde katliam yapmıştır. Ancak Güneri Bey sarp arazide izini kaybettirdiği için bulunamamıştır. Moğollar, Denizli bölgesine kadar ilerleyip yakıp yıkarak bölgeyi tahrip etmişlerdir. Ermenek ve çevresi de kıyımdan etkilenmesine rağmen Denizli ve çevresindeki Türkmenleri daha ağır kayıplar vermişlerdir. Sefer sırasında Güneri Bey'in yakalanamaması ise şüphesiz Ermenek ve çevresinin zor coğrafi şartlara sahip olmasıyla ilgilidir (Günler, 2018, s. 216). Karamanoğulları'nın bu yılmaz mücadelesi, asi ruhları Selçuklu ve Moğolları oldukça uğraştırmıştır. Karamanoğulları coğrafyanın verdiği özgüvenle her fırsatta çevrelerine saldırarak tehdit oluşturmuştur. Moğollar, Karamanoğulları'nın topraklarında ne kadar katliam, yağma, tahribat yapsa da Karamanoğulları'na son verememiştir. El-Ömerî'nin bildirdiğine göre hem Selçuklu Sultanları, Karamanoğulları'na karşı Moğol desteği olmadan tavır alamamış hem de İlhanlı Hükümdarı Gazan Mahmud Han(1295-1304) Karamanoğulları'ndan çekinmiştir. El-Ömerî bu konuda Gazan Mahmud Han'ın şu çarpıcı ifadelerini nakletmiştir: *"Ben düşmanı doğuda ve batıda arıyordum, oysa düşman benim elbisemin içindeki Karamanoğullarıymış. Eğer şu Karamanoğulları ve Rum Türkmenleri olmasa Güneş'in battığı yere kadar atımla çiğnerdim"* (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 151).

Karamanoğulları'nın Moğol baskısı altında olduğu süreçte dahi fetih hareketlerine devam ettiğini görmekteyiz. Ermenek havalisinde bulunan Güneri Bey'in kardeşi Mahmud Bey, bölgenin jeopolitiğinden istifade ederek elden çıkmış olan Alanya Kalesi'ne başarılı bir sefer düzenlemiştir. Bu kaleyi tekrar Kıbrıs Kralı'nın elinden almış ve Tarsus'a da sefer düzenlemiştir. Ermenek ve çevresinin jeopolitik konumundan yararlanılarak yapılan bu seferler, Karamanoğullarının Akdeniz'in doğusu ve batısı üzerinde hâkimiyet kurmalarına imkân sağlamıştır (Günler, 2018, s. 216). Akdeniz'e açılan Silifke ve Alanya gibi limanlara sahip olmaları, beyliğin ticaretini geliştirmiş ve ekonomik yönden gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca Kıbrıs, Venedik, Ceneviz gibi deniz gücü olan devletlerle diplomatik temaslarda bulunmalarına imkân vermiştir.

Bir süre sonra Güneri Bey'in vefatı üzerine yerine kardeşi Mahmud Bey (1303-1310) Karamanoğulları'nın başına geçmiştir (Bayram, 2016, s. 134).

XIII. yüzyılın sonları ve XIV. yüzyılın başlarında Kilikya Ermeni Krallığı'nda sık sık kralların değişmesi ve meydana gelen iç karışıklıklar bölgede otorite boşluğu yaratmıştır. Bu durum gerek Karamanoğulları gerekse Memlükler tarafından bölgenin ele geçirilmesini ve Türkleştirilmesini kolaylaştırmıştır.

Karamanoğulları Mut ve Silifke yollarını kullanarak sürekli güneye inmiş ve birçok Ermeni kalesini zapt etmiştir. Bu şekilde özellikle Karamanoğulları tarafından kontrol altına alınmaya başlanan bölge Türkmenlerle dolmuştur (Ersan, 2007, s. 198). Sürekli ve ani baskınlardan korkan Ermeniler'in durumunu el-Ömerî şu şekilde aktarmıştır: *"Ermeni prensliği sürekli onlar (Karamanoğulları) hakkında şikâyetle bulunuyor, ülke ve insanların onların saldırı ve tasallutunu durduramadığını arz ediyordu. Onlar (Ermeniler) sürekli diken üzerindeydiler ve ülkelerinin işgal edilmesinden, her an ortadan kaldırılmalarına yol açacak bir saldırının gelmesinden korkuyorlardı"* (Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî, 2014, s. 152). Görüldüğü gibi XIII. yüzyılın son çeyreğinde ve XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde Karamanoğulları takip ettikleri stratejileriyle, akınlarıyla bölgede güçlü bir Türkmen varlığını ortaya koymuşlardır. Fethi gerçekleştirilen bölge konar-göçer Türkmenler için yurt olmaya başlamıştır. Konar-göçer Türkmenlerin yaylak-kışlak hayatını şekillendiren en önemli faktör, coğrafyadır. Yaylak ve kışlak hayatının şartlarını sağlayan¹³ Taşeli Platosu ve Toroslar yoğun bir Türk göçüne sahne olmuştur. Nüfus ve yerleşme coğrafyası açısından değerlendirildiğinde Karamanoğulları, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Orta Toroslardan Çukurova'ya kadar olan kesimin Türkleşmesinde ve yoğun bir göç almasında önemli rol oynamışlardır. Aynı zamanda bir uç noktası olan bu bölgeler, başta Ermeniler ve Kıbrıs Krallığı'na karşı fetihlerin yapıldığı, sonrasında da Moğol baskısı ve zulmünden kaçanlar için saklanabilecekleri bir sığınak görevi görmüştür. Bu siyasî gelişmeler ve bölgenin coğrafi unsurları nüfusun sürekli artmasını sağlamıştır.

Osmanlı devletinin güçlenip Anadolu'da hâkimiyet kurmaya başlamasıyla, kendilerini Selçukluların varisi olarak gören Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında başta dostane şekilde başlayan diplomatik ilişkiler daha sonra düşmanlığa dönüşmüştür¹⁴. Çünkü iki devlet de Anadolu'daki beylikler üzerinde hâkimiyet kurma siyaseti izlemiştir. Bu durum da kaçınılmaz olarak iki devleti

¹³ Akdeniz ikliminin hâkim olduğu bu yöre; *"genellikle, kışın bitki örtüsü ve buna dayanan hayvancılık ve ayrıca tahıl ziraati en canlı devresini yaşar. Yağışların kesildiği, kuraklıkla beraber sıcakların hüküm sürdüğü yaz devresinde ise 1500 m.'ye kadar olan sahada step karakterindeki bitki örtüsü kurur ve tahıl ürünleri de olgunlaşmaya başlar. Bu andan itibaren Akdeniz iklim bölgesinin bu bölümünde şartlar oldukça kötüleşir. Buna karşılık, 1000-1500 m.'nin üzerinde kalan dağlık sahalar kışın karlar altında bulunduğu ve ısı şartları da bazı türlere ait zirai faaliyetleri kısıtlamış olduğundan bu bölümde kış ölü devre özelliği gösterir. Bahar başında karların erimesi step karakterli ot örtüsünün her yeri kaplamasıyla bu bölüm, alt bölümün aksine faal devreye girer. Dolayısıyla bu iki saha arasındaki iklim farklılıkları yıl içerisinde birbirini tamamlayan bir bütünlük arz eder. Bu da yaylak ve kışlak hayatının şekillenmesinde önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır."* (Hüseyniklioğlu, 2008, s. 321-322)

¹⁴ Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey, Osmanlı Hükümdarı I. Murad'ın kızı ile evlenerek, akrabalık tesis etmiştir. Kaynaklarda farklı isimlerde ve farklı tarihlerde geçen evlilik olayının ayrıntıları için bk (Başkan, 2007, s. 8-10).

karşı karşıya getirmiştir. Bunun ilk örneğini I. Murad zamanında görmekteyiz. Bu sırada Karamanoğulları'nın başında 1361 yılında tahta geçen Alâeddin Ali Bey (Sümer, 1989) (1361-1398) bulunmaktaydı. Ankara'nın Murat Bey tarafından kesin olarak alınmasıyla (1361-1362) Karamanoğulları ile Osmanlılar sınır komşusu olmuştur (Başkan, 2007, s. 12). Sonrasında Hamîdoğulları beyliğine hâkim olma mücadelesi bu iki hükümdarı karşı karşıya getirmiştir. I. Murad'ın Rumeli'deki seferlerini fırsat bilen Karamanoğulları Hamîdoğulları'nın Osmanlılar'a parayla sattığı Karaağaç ve Eğirdir'i(1386) ele geçirmiştir (Sümer, 1989, s. 322). Bunun üzerine I. Murad Karamanoğulları üzerine sefere çıkmış ve Konya önlerinde Frenk Yazısı denilen yerde yapılan savaşta Karamanoğulları'nı yenmiştir. Yenilen Karamanoğlu Alâeddin Bey de Konya'ya çekilmiştir. Sonra da eşi olan I. Murad'ın kızı aracılığıyla af dileyerek Osmanlı hâkimiyetini tanımıştır¹⁵.

Yıldırım Bayezid zamanında Alaeddin Ali Bey, Osmanlı tahtındaki karışıklıkları fırsat bilip Osmanlıların Hamitoğlu'ndan almış olduğu Beyşehir'i muhasara etmiştir. Bunun üzerine de Yıldırım Bayezid, Konya'ya doğru harekete geçmiştir(1391-92). Yıldırım Bayezid'e, Alaeddin Ali Bey karşı durmak istemeyerek, yine "*sarp dağlara*" (Hoca Sadettin Efendi, 1992, s. 198-199) çekilmiştir. Sonra af dilemiş ve anlaşma yapılarak Çarşamba Suyu iki devlet arasında sınır kabul edilmiştir (Oruç Beğ, 2008, s. 35-36). 1398 yılında gerçekleşen "Akçay Muharebesi" (Başkan, 1999, s. 38-39) ile Yıldırım Bayezid Karamanoğulları'nı yenerek beyliğin topraklarını ele geçirmiştir. Bu savaşta Alaeddin Ali Bey esir düşerek idam edilmiş ve Konya ile birlikte Larende merkeze bağlanmıştır. Yıldırım Bayezid'in de kız kardeşi olan Alaeddin Ali Bey'in eşi, çocuklarıyla Bursa'ya götürülmüştür (Schiltberger, 1997, s. 40 vd).

Osmanlılar, Karamanoğulları ile rekabetlerinde, bir taraftan doğuda Timurluları, Akkoyunluları ve Memlûklüleri dikkate almak, batıda da Karamanoğulları'nın zaman zaman ittifak yaptığı Bizans, Sırp, Venedik ve Macarları hesaba katmak zorunda kalmıştır (Karadeniz, 2011, s. 29). Timur'un Ankara Çubuk Savaşında (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 304 vd) Yıldırım Bayezid'i yenmesi sonrasında Karamanoğulları tekrar bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

II. Murad zamanında Karamanoğulları'nın başında olan II. İbrahim Bey (1423-1464) Macarlar ve Sırlar ile Osmanlılara karşı bir ittifak yapmıştır. 1433'te Beyşehir'i ele geçirmiş¹⁶ Akşehir taraflarını yağmalamıştır. II. Murad komutasında Osmanlı orduları, önce Macarları mağlup etmiş, daha sonra da

¹⁵ Osmanlı Kaynağı Mehmed Neşri bu seferi ayrıntılarıyla aktarmaktadır (Mevlana Mehmed Neşri, 2013, s. 91-99).

¹⁶ Sultan II. Murad'a ait bir Gazâvâtname'de Karamanoğulları'nın ittifakları ve bölgedeki tahribatları ayrıntısı ile yazmaktadır (Sarı, 1994, s. 208 vd).

Karamanoğulları'nın üzerine yürümüş ve onları da yenmiştir (Oruç Beğ, 2008, s. 60). Belli bir süre sonra Oruç Beğ'in naklettiğine göre İbrahim Bey tekrar Osmanlı topraklarını yağmalamış ve bunun üzerine II. Murad tekrar sefere çıkmış Karamanoğlu İbrahim Bey ise; *"karşı gelmeyüp kaçup Taş-il'e gidüp"* (Oruç Beğ, 2008, s. 63) yine saklanmış ve barış teklifinde bulunmuştur. Yine barış yapılmış ve Karamanoğlu affedilmiştir. Burada dikkati çeken husus Karamanoğullarının batıda Macarlarla uğraşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti karşısında bu durumdan istifade ederek sürekli saldırmasıdır. Bu saldırılardan sonra da dağlık bölgelere çekilerek ordusunu ve kendini gizlemiştir. Bu da Osmanlı Devleti'nde hem zaman hem de emek kaybına neden olmuştur. Daha sonra yine İbrahim Bey'in Osmanlı topraklarına karşı hareket ettiği haberi gelmiştir (Oruç Beğ, 2008, s. 64). II. Murad yine sefer düzenlemiş, İbrahim bey yine gizlenmiştir. Akabinde Karamanoğulları büyük âlimlerden Mevlana Hamza vasıtası ile sulh talep etmiş, II. Murad ise Rumeli ile meşgul olduğu için bunu kabul ederek Macarlar'a yönelmiştir (Karadeniz, 2011, s. 30). Karamanoğullarının Osmanlı devletine karşı Macar ve Sırlardan başka Akdeniz'e açılan limanları sayesinde Venedik ve Kıbrıs devletleri ile de ittifak içinde olduğu kayıtlara geçmiştir (Başkan, 2007, s. 51)¹⁷.

İbrahim Bey, bu barıştan sonra belirli bir süre Osmanlılar'a karşı hiçbir harekette bulunmamıştır. II. Murad zamanında Osmanlı-Karamanoğulları'nın son mücadelesi 1444'te olmuştur. İbrahim Bey, Bizans gibi batılı devletlerin kışkırtması¹⁸ ile Osmanlı topraklarına saldırmıştır. Bir Tarihî Takvime göre Karamanoğulları bu seferlerinde Beypazarı, Sivrihisar, Ankara, Karahisar, Bolvadin ve Kütahya taraflarını yağmalamıştır (Turan, 2007, s. 41). Neşrî bunların yanında Akşehir ve Beyşehir'in de yakılıp yıkıldığını belirtmiştir (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 267-268). Bu durum karşısında 1444'te Macarlarla antlaşma yapan II. Murad bu kadar şehrin yakılıp yıkıldığını haber alınca hırsıyla harekete geçmiştir. II. Murad bu sefere çıkmadan, daha önce örneğine rastlanmayan bir şekilde fetvalar almıştır (Başkan, 2007, s. 67 vd). Bu sefer sırasında Neşrî'nin kaydettiğine göre; *"Karamanoğlu kaçıp Taş'a girip"* (Taşeli-Ermenek) gizlenmiş, Osmanlı ordusu ise her yeri yakıp yıkarak ilerlemiş ve öyle büyük bir kıyım yapmıştır ki II. Murad'a kadar hiçbir Osmanlı sultanı böyle bir zulüm yapmamıştır (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 268). Bizans kaynağı Dukas'ın verdiği bilgi de Neşrî'yi teyit etmektedir. Osmanlı ordusu Karaman memleketinin bütün şehir ve

¹⁷ Ayrıca 1432'de Karamanoğulları'na elçi olarak gelen Broquiere de Larend'e de Kıbrıslı elçilere tesadüf ettiğini bildirmektedir. Bu elçilerin de ittifak için geldikleri kuvvetle muhtemeldir (Ed. Ch. SCHEFER, 2000, s. 181-182).

¹⁸ Bu konuda kaynaklarda Bizans'tan gelen mektuplar ve tekliflerden bahsedilmektedir (Başkan, 2007, s. 64-65).

kasabalarını tahrip ederek yağmalamıştır; ancak Karamanoğlu İbrahim Bey “*muhkem dağlara çekilerek*” (Dukas, 1956, s. 133) kendisini korumuştur. Beyliğinin topraklarının bu şekilde yakılıp yıkılması karşısında çaresiz kalan İbrahim Bey, zevcesini ve devlet erkânından kişileri barış için II. Murad’a göndermiş ve barış yapılmış (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 269) bu affın karşılığında İbrahim bey, ‘Sevgend-nâme’ (ahitnâme) vermeye mecbur kalmış, Sultan II. Murad’ın ağır şartlarını kabul etmiştir (Aköz, 2005, s. 163-164). Karamanoğlu II. İbrahim Bey Sultan Murad’ın ölümüne kadar, bu ahitnameye sadık kalmış ve Haçlılarla Osmanlı Devleti arasında cereyan eden Varna ve II. Kosova savaşlarında Osmanlı ordusuna yardımcı kuvvetler göndermiştir (Aköz, 2005, s. 169). Bu barış döneminde II. İbrahim Bey’in en önemli faaliyeti Kıbrıslılara ait Gorigos’u¹⁹ fethetmesidir (1448) (Taşkıran, Şubat 2016, s. 799). Alaeddin Ali Bey zamanında ele geçirilemeyen (Tekindağ, 1954) Gorigos, Akdeniz ticareti için önemli bir limandı. Bu ve buna benzer seferlerle Akdeniz ticaretinde yer almak ve gelirlerini arttırmak için bölgedeki önemli stratejik yerlerin Karamanoğulları’nın kontrolüne geçtiğini görmekteyiz.

Murad’ın ölümü ve genç yaştaki II. Mehmed’in tahta çıktığını haber alan Karaman beyi, Osmanlı topraklarına girerek, üç kale ve kâfi miktarda araziye zapt etmiştir (Dukas, 1956, s. 142). Bunun üzerine II. Mehmed sefer düzenlemiştir. Karaman sınırına II. Mehmed’in ulaştığını duyan Karamanoğlu sulh teklifinde bulunmuştur. II. Mehmed de Bizans Devleti’nin elindeki Osmanlı Şehzadesi Orhan’ın serbest bırakılma tehdidini alınca teklifi kabul ederek geri dönmüştür (Dukas, 1956, s. 143-144). Devrin kaynakları Karamanoğulları üzerine II. Mehmed’in bahsi geçen bu ilk seferinde Karamanoğlu İbrahim Bey’in yine Taşili’ne saklandığını belirtmiştir (Kıvâmî, 2006, s. 197; Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 282). İbrahim Bey kızını Sultan’a vermeyi ve II. Mehmed’in seferlerine asker göndermeyi teklif etmiş ve bunu kabul eden II. Mehmed de Karamanlıları affederek geriye dönmüştür (Âşıkpaşazâde, 2013, s. 189-190; Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 282-283). Osmanlı-Karamanlı ilişkileri için II. Mehmed dönemi bir dönüm noktası olmuş ve II. Mehmed ısrarlı, kararlı politika ve seferleri ile Karamanoğulları’na kesin olarak son vererek bu beyliğin topraklarını Osmanlı topraklarına katmıştır.

İbrahim Bey yaşlanıp topraklarını oğulları arasında taksim ederek en büyük oğlu İshak Beyi veliaht tayin etmiştir. Beylikte, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan’ın da müdahil olduğu taht kavgaları yaşanmıştır (Ebu Bekr-i Tihrani, 2014, s. 241-242; Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 311-312). Tahta hâkim olan Pir Ahmed

¹⁹ Gorigos, Kız Kalesi’nin olduğu yerin adıdır.

durumunu güçlendirdikten sonra Osmanlı Devleti'ne bağlılığını bitirerek evvelki ahdini bozmaya başlamıştır (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 313-314; Âşıkpaşazâde, 2013, s. 240-241). Bu sebeplerden ve Akkoyunlu Uzun Hasan üzerine yürüme niyetinde olan II. Mehmed, Karamanoğulları üzerine sefere karar vermiştir (Başkan, Orta Anadolu'da Hâkimiyet Mücadelesi(1400-1500), 2007, s. 108).

Konya ve çevresini ele geçiren II. Mehmed'in karşısına Pir Ahmed çıkmamıştır ve rahatça Larende, Gevele tarafları Osmanlı tarafından ele geçirilmiştir (Âşıkpaşazâde, 2013, s. 240-241). Pir Ahmed bey, Toros Dağlarının derin vadilerine saklanarak yakalanamamıştır (Koca, 2013, s. 58). II. Mehmed kendisi geri dönerek Veziriazam Mahmud Paşa'ya Karamanoğulları'nın bölgeden sürülüp çıkarılmasını emretmiştir (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 316). Osmanlı Ordusu bölgede büyük bir yıkım ve tahribat yaparak Karamanoğullarından birçok kişiyi öldürmüştür. Birçok boy bölgeden İstanbul'a sürülmüştür (Oruç Beğ, 2008, s. 120; Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 316; Âşıkpaşazâde, 2013, s. 242). Daha sonra bölgeye Gedik Ahmed Paşa gönderilmiştir. Gedik Ahmed Paşa Alanya(1472), Silifke, Gevele ve Mut(1473) kalelerini fethetmiştir (Mevlana Mehmed Neşrî, 2013, s. 317-319). Osmanlı Devleti tarafından gerçekleştirilen ısrarlı seferler sonucunda, bölge katliam ve tahribatlarla oldukça yıpratılmış, halk ve yöneticileri çaresiz bırakılmıştır. Bu sürekli akınlar sonucu bölgede Karamanoğulları'nın direnişi kırılmış ve toparlanmasına imkân ve zaman verilmemiştir. Bölgenin dağlık, sarp yapısıyla varlığını uzun süre koruyan Karamanoğlu Beyliği II. Mehmed zamanında Mahmud Paşa'dan başlamak üzere Rum Mehmed, İshak Paşa ve Gedik Ahmed Paşa tarafından düzenlenen seferlerde tahribat, yıkım, sürgün, katliamlar sonucu nüfusunu ve gücünü kaybetmiştir. Konya merkez olmak üzere beyliğin toprakları Osmanlı Devleti'ne bağlanarak sancak haline getirilmiştir. Karamanoğulları'nın bundan sonraki hareketleri tehdit olmaktan çıkmıştır.

Pir Ahmed'in Mennan kalesinde yakalanarak surlardan aşağı atılmasıyla (1474) yalnız kalan Kasım Bey, II. Mehmed'in vefatından sonra Konya'da Şehzade Cem'in kardeşi II. Bayezid'e karşı giriştiği taht mücadelesinde onu destekleyerek var olma mücadelesini devam ettirmek istemiş; ancak Cem Sultan'ın Rodos'a ilticasından sonra Bayezid ile anlaşarak, Osmanlıların himayesinde, ölümüne kadar İçel taraflarında hüküm sürmüştür. 1483 yılında Kasım Bey'in vefat etmesiyle Karamanoğlu bakiyeleri son bulmuştur (Yörük, 2006, s. 180).

SONUÇ

Karamanoğulları kömür ticareti ile uğraşan bir Türkmen olan Nureddin Sofî'nin liderliğinde Larende ve Ermenek çevresinde beyliğin temellerini atmıştır. Öngörülü, cesur karakterli liderleri, yerleştikleri coğrafyanın avantajlarını

kullanarak bu bölgede tutunmuş ve XIII. asrın son çeyreğinden itibaren XVI. asra kadar yaklaşık 200 yıl hüküm sürmüşlerdir.

Karamanoğulları'nın sahip olduğu toprakların coğrafi konumu, beyliğe önemli avantajlar sağlamış, siyasî hayatlarını önemli ölçüde etkilemiş ve şekillendirmiştir. Karamanoğulları Silifke ve Alanya gibi Akdeniz kıyısındaki limanları uzun süre kontrollerinde tutarak Kıbrıs Rumları, Venedik, Papalık gibi Avrupa güçleri ile rahatça ticaret ve siyasi işbirliği yapmış, diplomatik faaliyetler yürütmüşlerdir. Ezeli düşmanları olarak gördükleri Osmanlılar'a karşı bu şekilde hem diplomatik hem silah, cephane gibi yardımları rahatça almışlardır.

Jeopolitik konumları nedeniyle Mısır Memlûklüleri, Timur, Akkoyunlu devletleri gibi devletlerle de sınırdaş olmuş diplomatik, siyasî ilişkiler geliştirdikleri bu devletlerle Osmanlılar'a karşı önemli askerî ve siyasî ortaklıklar kurmuşlardır. Ayrıca Venedik, Papalık elçileri Karaman toprakları üzerinden Akkoyunlu Devleti ile diplomatik temaslarda bulunmuşlardır.

Araştırma sahamızın coğrafi özelliklerine baktığımızda Türklerin atlı-göçebe bozkır kültürüne uygun bir bölge olduğu görülmektedir. Bu nedenle hem sağladığı imkânlarla, yaylalarıyla hayvancılık için hem de devlet mekanizmasının kontrolünün dışında olduğu için özgürlük sağlayan bu bölge yoğun bir Türkmen göçüne de sahne olmuştur. Devrin kaynaklarında verilen bilgiler de bunu teyit etmektedir. Beyliğin hâkim olduğu dönemde yoğun bir şekilde Türkleşen bu coğrafya aynı zamanda Karamanoğullarının asker ve nüfus kaynağı olmuştur.

Karamanoğulları Mut, Sertavul Geçidi, Gülek Boğazı, Silifke ve Alanya gibi Akdeniz- Anadolu, Mısır-Suriye-Anadolu ticaretini ve ulaşımını sağlayan kavşak noktalara, limanlara, geçitlere sahip olmaları sayesinde hem ekonomik hem siyasî bakımdan Anadolu'da önemli konumda yer almışlardır. Gümrük vergileri, demir madenleri, verimli arazileri ile sahip oldukları geniş otlak ve yaylaları iktisadî anlamda güçlü olmalarını sağlamış bunu vakıf eserlerine de yansıtarak bölgelerini mamur hale getirmişlerdir. Beyliğin hâkimiyeti altında yaylak-kışlak hayatını rahatça yaşayan Türkmen kitleleri de onların siyasî yönden güçlü olmalarına imkân vermiş, Anadolu Selçuklularının varisi olma iddialarını güçlendirmiştir.

Larende(Karaman), Ermenek gibi stratejik merkezlere sahip Karamanoğulları, coğrafi konumlarının avantajıyla, Anadolu Selçuklularını ve Moğollar'a karşı Konya, Aksaray, Kayseri gibi merkezlere önemli siyasî ve askerî operasyonlar yapabilmişlerdir. Bu operasyonlar sırasında Anadolu Selçuklu taht mücadelelerine müdahale ederek (Cimri olayı gibi) Konya'ya hâkim olmuşlar ve Moğollara, Anadolu Selçuklularına sıkıntılı anlar yaşatmışlardır. Ayrıca Konya'ya Anadolu Selçuklularından sonra sahip olan Karamanoğulları, Selçukluların varisi

olduklarını iddia ederek Anadolu siyasetinde Osmanlılar'a karşı hâkimiyet mücadelesine girişmişlerdir.

Moğollar ve Osmanlılar, Anadolu ve Dünya tarihi incelendiğinde şüphesiz en güçlü devletlerarasında sayılmaktadırlar. Bu iki büyük güç, Karamanoğulları üzerine sayısız seferler düzenlemesine ve birçok kez yenilgiye uğratmasına rağmen, beyliğe uzun yıllar son verememiş ve topraklarını ele geçirememiştir. Bunun en önemli nedeni çalışmamızda ortaya koyduğumuz gibi Torosların coğrafi yapısıdır.

Karamanoğulları, coğrafi olarak Ermenek, Göksu Nehri, Bulgar Dağları, Mennan Kalesi gibi sarp, engebeli, ormanlık alanlarla ve vadilerle kaplı bir araziye sahiptiler. Bu sarp, geçmesi zor engebeli ve saklanması kolay olan bölge, eski çağlardan itibaren korsanlara ve eşkıyalara barınaklık yapmıştır. Bu özellikleri nedeniyle eski kaynaklarda bölge; Kilikia Trakheia (Dağlık Kilikia) olarak isimlendirilmiş ve kontrol edilmesi güç bir coğrafya olmuştur. Coğrafi unsurların getirdiği avantajlarla ve cesur liderleriyle Karamanoğulları, tarihleri boyunca en büyük düşmanları olan Moğollara ve Osmanlılara beklenmedik anlarda bile kafa tutarak, bu devletlere başkaldırması, boyun eğmemiş ve savaşmıştır. Karamanoğulları'na son veren Osmanlı Devleti bunun için uzun yıllar seferler düzenlemiş, birçok padişah döneminde Karamanoğulları, Osmanlıları uğraştırmış en sonunda II. Mehmet'in kararlı seferleri sonucunda bu beylik yıkılabilmiştir. Dolayısıyla, Karamanoğulları'nın hâkim olduğu sahanın coğrafi potansiyeli, beyliğin beşerî, siyâsî ve ekonomik başarılarında önemli bir katkı sağlamıştır.

EXTENDED SUMMARY

Karamanids Principality was founded as a principality in Anatolia in 1262 around Karaman (Larende) and Ermenek and continued its existence until 1483. Seeing themselves as the heirs of the Anatolian Seljuks, the Karamanids engaged in important struggles with the Mongols and other Anatolian Principalities. Especially the struggle with the Ottoman Principality to establish dominance in Anatolia was the most important. Diplomatic relations between the Karamanids and the Ottomans, which started as friendly at first, turned into hostility after the Ottoman state got stronger and started to dominate Anatolia. This was because of the fact that both states had a policy of domination over the principalities in Anatolia. This situation inevitably brought the two states face to face.

The aim of the study is to reveal the positive effects of the physical environment on the political life of a principality in which it was established and had domination. In order to achieve this aim, the writings of travellers, excavation reports, the works of chronic historians and geographers on the region from prehistory were examined and classified, and inferences were made on the effects

of the physical environment and natural conditions on the history of the Karamanids.

There are not enough experts and researchers about the discipline of historical geography in our country. Therefore, it is a developing interdisciplinary field of study in our country. There are hardly any experts working in the field of historical geography, especially in the Middle Ages of Anatolia. In addition, the geographical source about the situation of Anatolia in the Middle Ages is also limited. In this area, researches are tried to be conducted about the geography of the period by making use of remains, artefacts or structures such as travel books, archaeological materials, architectural works, chronicles, epics.

In terms of historical geography, the information given by travellers and geographers about the situation of Karaman and its surroundings in the Middle Ages, which has been the scene of intense settlement since ancient times, is very valuable. In addition, in our study, the geography of the past and its effect on Karamanids will be explained by looking at the current geographical features of Karaman and Ermenek. The historical geography of the Karamanids will be tried to be illuminated with the method of retrodiction (analyzing the information gaps in the past, starting from the later information and results) based on the information written in the post-medieval periods.

Our research area consists of Larende (Karaman), which had been the capital of Karamanids for many years, and the surrounding districts of Ermenek and Mut, Alanya. Karamanids laid the foundations of the principality around Larende and Ermenek under the leadership of Nureddin Sofi, a Turkmen who was engaged in coal trade. Their foresighted and courageous leaders took advantage of the geography they settled in and held on to this region for about 200 years, from the last quarter of the 13th century to the 16th century.

When we look at the geographical features of our research area, it is seen that it is a region suitable for the horse-nomadic steppe culture of the Turks. For this reason, this region, which provides freedom both for animal husbandry with its opportunities and highlands and because it is beyond the control of the state mechanism, had also witnessed an intense Turkmen migration. The information given in the sources of the period also confirms that. This geography, which became intensely Turkic during the period when the principality was dominant, also became the source of soldiers and population of the Karamanids.

Karamanids had taken an important place in Anatolia both economically and politically, as they had crossroads, ports and passages that provide Mediterranean-Anatolia, Egypt-Syria-Anatolia trade and transportation such as Mut, Sertavul Pass, Gülek Defile, Silifke and Alanya. Customs taxes, iron mines, fertile lands and

large pastures and plateaus they owned made them economically strong, and by reflecting this on their foundation works, they made their regions prosperous. The Turkmen masses, who lived comfortably in the highland and winter quarters under the domination of the principality, also allowed them to be politically strong and strengthened their claim to be the heirs of the Anatolian Seljuks.

Karamanids, with the advantage of their geographical location, were able to carry out important political and military operations against the Anatolian Seljuks and Mongols in centers such as Konya, Aksaray and Kayseri. During these operations, the Anatolian Seljuks intervened in the throne struggles (like the 'Cimri' incident) and dominated Konya and caused the Mongols and the Anatolian Seljuks to experience troubled times.

The Karamanids had a geographically steep, rugged land covered with forests and valleys such as Ermenek, Göksu River, Bulgar Mountains, and Mennan Castle. This steep, difficult to pass, rugged and easy to hide region has been a shelter for pirates and bandits since ancient times. Because of these features, the region in the old sources; Kilikia was named as Trakheia (Mountain Cilicia) and became a difficult geography to control. With the advantages brought by the geographical elements, the Karamanids stood up to the Mongols and the Ottomans, who were their greatest enemies throughout their history, even in unexpected moments. They even rebelled against these states, did not bow down and fought. The Ottoman Empire, which put an end to the Karamanids, organized expeditions for many years, and during the reign of many sultans, this principality was destroyed as a result of the determined campaigns of Fatih Sultan Mehmet. Therefore, the geographical potential of the area dominated by the Karamanids made a significant contribution to the human, political and economic achievements of the principality.

KAYNAKÇA

- Adak, M. (2020). Güçlü işbirliğinden yeni bir disipline: tarihî coğrafya. M. Adak (Ed.), *Geçmişten günümüze tarih araştırmaları* (s. 329-350). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ağarı, M. (2002). *İslam coğrafyacılığı ve Müslüman coğrafyacılar*. İstanbul: Kitabevi.
- Aköz, A. (2005). Karamanoğlu II. İbrahim Beyin Osmanlı sultanı II. Murad'a vermiş olduğu ahidnâme. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 159-178.
- Altan, E. (2018). Haçlı ordularının Anadolu'da Selçuklu topraklarına son girişi: İmparator Friedrich Barbarossa'nın haçlı seferi (1189-1190). *Tarih Dergisi*, 68/(2018/2), 15-30.
- Altın, T., & Altın, B. (2018). 1966-2017 periyodunda Karaman ve Ermenek'te sıcaklık ve yağışta gözlenen değişiklikler ve eğilimler. H. Muşmal, E. Yüksel, M. Kapar, & Ö. Çeçen (Ed.), *Ermenek araştırmaları II* (s. 15-35). Konya: Palet Yay.
- Arınç, K. (2019). *Doğal, beşerî, iktisadi ve siyasal yönleriyle Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri*. Erzurum: Zafer Medya.
- Aslan, İ. (1988). *Silifke tarihi*. Adana: Kemal Matbaası.
- Âşıkpaşazâde. (2013). *Âşıkpaşazâde tarihi (Osmanlı tarihi 1285-1502)* (Öztürk N. Haz.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- Baker, A. (2003). *Geography and history bridging the divide*. Cambridge: Cambridge University Pb.
- Bardakçı, K. (2018). Antikçağ'da Konya Ovasını Taşeli Platosuna bağlayan yollar. *Asya'dan Avrupa'ya Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/(3), 39-45.
- Baskıcı, M. (2009). *Bizans döneminde Anadolu iktisadi ve sosyal yapı (900-1261)*. Ankara: Phoenix Yay.
- Başkan, Y. (1999). Karamanoğulları beyliği (Alâ'ed-din Ali bey dönemi 1357-1398) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Başkan, Y. (2007). Orta Anadolu'da hâkimiyet mücadelesi(1400-1500) (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayram, C. (2016). *Karamanoğulları tarihi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay.
- Cahen, C. (2012). *Osmanlılardan önce Anadolu* (Üyepazarıcı, E. Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Çelik, Z. (2014). Moğol istilâsı ve Türkiye Selçuklu devleti (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dukas. (1956). *Bizans tarihi* (Mirmiroğlu, VI. Çev.). İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Ebu Bekr-i Tihrani. (2014). *Kitab-ı Diyarbekriyye* (Öztürk, M. Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Ebü'l-Fidâ. (2017). *Ebü'l-Fidâ coğrafyası Takvimü'l Büldan* (Şeşen, R. Çev.). İstanbul: Yeditepe Yay.
- Schefer, Ch. (Ed.). (2000). *Bertrandon De La Broquière'in deniz aşırı seyahati* (Arda, İ. Çev.). İstanbul: Eren Yay.
- Eğilmez, S. (2004). Erzurum ve çevresinin Ortaçağ boyunca tarihi coğrafyası (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ermin, A. (2005). Karadağ volkanının (Karaman) jeomorfolojik özellikleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersan, M. (2007). *Selçuklular zamanında Ermeniler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

- Eskikurt, A. (2020). Tarihi coğrafya'nın Selçuklu tarihi araştırmalarındaki yeri ve önemi. M. Hacıgökmen, M. Kesik, S. Solmaz, Z. Odabaşı, & Ş. Dursun (Ed.), *Selçuklu tarihi ve tarihçiliğinin temel meseleleri* (s. 577-596). Konya: Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yay.
- Göka, E. (2019). *Türk'ün göçebe ruhu*. İstanbul: Kapı Yay.
- Gümüşçü, O. (1997). XVI. yüzyıl Larende (Karaman) kazasında yerleşme ve nüfus (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüşçü, O. (2016). *Tarihi coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yay.
- Gümüşçü, O., Şenkul, Ç., & Yılmaz, H. H. (2012). *Temelleri gelişimi ve yapısıyla tarihi coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yay.
- Güney, E., & Güney, U. (2011). *Türkiye coğrafyasının uygarlıkları*. Ankara: Nobel Yay.
- Günler, M. (2018). Ermenek ve çevresinin Karamanoğulları beyliği tarihi üzerindeki etkileri . H. Muşmal, E. Yüksel, & M. Kapar (Ed.), *Ermenek Araştırmaları I* (s. 211-221). Konya : Palet Yay.
- Hoca Sadettin Efendi. (1992). *Tacü't-Tevarih I* (Parmaksızoğlu, İ. Haz.). Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yay.
- Hüseyiniklioğlu, A. (2008). Karaman beylerbeyliği'nde konar-göçer nüfus (1500-1522) (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- İbn Bibî. (1941). *Anadolu Selçukî devleti tarihi (farsça Selçuknâmesinden)* (Gençosman, M. N. Çev.). Ankara: Uzluk Basımevi.
- Kapar, M. (2019). Ortaçağ seyahatnameleri ile tarihi coğrafya eserlerine göre Karaman ve Karamanoğulları. M. Kapar (Ed.), *Seyahatnamelerde ve tarihi coğrafya eserlerinde Karaman* (s. 81-118). Konya: Karaman Belediyesi.
- Kapar, M., & Koçak, F. (2019). Anadolu'da bir istiklal ateşi: Karamanoğulları beyliği-Moğol mücadeleleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 65, 245-264.
- Karadeniz, H. (2011). *Osmanlılar ile Anadolu beylikleri arasında psikolojik mücadele*. İstanbul: Yeditepe Yay.
- Karaman çevre ve şehircilik il müdürlüğü. (2020). *Karaman ili 2019 yılı çevre durum raporu*. Karaman: Yazar.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr* (Öztürk, M. Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Türken (Duman), R. (2006). Fetihnâme-i Sultân Mehmed (inceleme-metin) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Koca, S. (2013). *Anadolu Türk beylikleri tarihi*. Ankara: Berikan Yay.
- Kramers, J. (1977). Karaman. *İslam ansiklopedisi* (C. 6, s. 309-310). Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Kurt, M. (2011). *Antik çağda Karaman (Larende) ve yakın çevresi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kurt, M. (2007). *Eskiçağda Karaman*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Kurt, M. (2009). Karaman'da eski çağlara ait kültürel unsurlar ve turizm açısından önemi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21,165-196.
- Kurt, M. (2010). Antik Lykaonia'da yönetim ve şehirleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 118-132.
- Kurt, M. (2019). 19. YY. Batı seyahatnameleri ile tarihi coğrafya eserlerine göre antik çağda Karaman. M. Kapar (Ed.), *Seyahatnamelerde ve tarihi coğrafya eserlerinde Karaman* (s. 11-58). Karaman: Karaman Belediyesi.

- Küçükdağ, Y. (2008). XVIII. yüzyılda Lârende (Karaman) şehrinin fiziki ve sosyo-ekonomik yapısı (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Mevlana Mehmed Neşri. (2013). *Cihânnümâ* (Öztürk, N. Haz.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- Nizamüddin Şâmî. (1987). *Zafernâme* (Lugal, N. Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ocak, A. (2009). *Babaîler isyanı*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Oruç Beğ. (2008). *Oruç Beğ tarihi* (Öztürk, N. Haz.). İstanbul: Çamlıca Yay.
- Runciman, S. (2008). *Haçlı seferleri tarihi* (C. 3). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sarı, M. (1994). Gelibolulu Zaifi Muhammed, Gazâvat-ı Sultân Murâd Hân inceleme-metin-sözlük (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schiltberger, J. (1997). *Türkler ve Tatarlar arasında (1394-1427)* (Akpınar, T. Çev.). İstanbul: İletişim Yay.
- Sümer, F. (1970). Anadolu'da Moğollar. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I, 1-147.
- Sümer, F. (1989). Alâeddin Bey. *İslam ansiklopedisi* (C. 2, s. 321-323). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Sümer, F. (2000). Karamanoğlu Mehmed Bey. *İslam ansiklopedisi* (C.28, s. 445-446). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Şihabedin b. Fazlullah El-Ömerî. (2014). *Mesâlikü'l Ebsâr, Türkler hakkında gördüklerim ve duyduklarım* (Batur, D. A. Çev.). İstanbul: Selenge Yay.
- Şikarî. (2005). *Karamannâme* (Sözen, M. & Sakaoğlu, N. Haz.). İstanbul: Karaman Belediyesi.
- Tanci, E. A. (2015). *İbn Battutâ seyahatnâmesi* (Aykut, A. S. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Tanoğlu, A. (1954). İskân coğrafyası: esas fikirler, problemler ve metod. *Türkiyat Mecmuası*, 11, 2.1-32.
- Tapur, T. (2009). *Karaman şehir coğrafyası*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Taşkıran, H. (Şubat 2016). Tâceddin II. İbrahim Bey döneminde (1423-1464) Karamanoğullarının Hristiyan devletlerle ilişkilerinin genel seyri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/(42), 797-808.
- Tekindağ, M. (1954). Karamanlıların Gorigos seferi. *Tarih Dergisi*, 6/(9), 161-174.
- Togan, Z. (1981). *Umumi Türk Tarihine giriş*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Turan, O. (2007). *İstanbul'un fethinden önce yazılmış tarihî takvimler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Uca, A. (2018). Zeyve pazarı. H. Muşmal, E. Yüksel, & M. Kapar (Ed.). *Ermenek Araştırmaları I* (s. 647-673). Konya: Palet Yay.
- Uzunçarşılı, İ. (2003). *Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Ünal, T. (2007). *Karamanoğulları tarihi*. Ankara: Berikan Yay.
- Werner, E. (1986). *Büyük bir devletin doğuşu Osmanlı feodalizminin oluşma süreci* (Esen, O. & Öner, Y. Çev.). İstanbul: Alan Yay.
- Yavuz, N. (2010). *Anadolu beylikler dönemi*. Ankara: Nobel Yay.
- Yörük, D. (2006). Karaman eyaletinde Osmanlı tımar düzeninin tesisi (1483). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25/(40), 177-202.
- Yuvalı, A. (1996). Geyhatu han. *İslam ansiklopedisi* (C. XIV, s. 44-45). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Zachariadou, E. (1999). Karamanoğlu I. İbrahim'in saltanatının ilk yılları (Erdođru, M. A. Çev.). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIV, 261-270.

EKLER:

Harita 1: Türkiye (Uydu Görüntüsü)

Harita 2: Karaman, Ermenek, Mut, Silifke (Çalışma Sahasının Fiziki Haritası)

Harita 3: Çalışma Sahasının Uydu Görüntüsü

Foto 1: Göksu Havzası (Ermenek)

Foto 2: Mut- Ermenek arasındaki engebeli geçitler ve arazinin durumu.